

REDACCIÓ
Ripoll, 22, 2.

ADMINISTRACIÓ
Ripoll, 22, 2.

Se vent en tots los kioskos.

LA GRAMALLA.

SETMANARI CATALA.

Suscripció: Tres mesos quatre rals.

Dos quartos lo nombre.

LLITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

Sortirà tots los dissaptes.

SUMARI.

Consideracions filosóficas sobre la amistat; per Joan Planas.—Importancia de la literatura; per Joaquim Batet.—*Los dos amors*, (idili); per Joseph Tomás.—Los catalans y aragonesos á Grecia; per B. R. y C.—*Planys d' una mare*; per lo cornamusèr de Cabaspre.—Cartas á una pagesa; per un noy de St. Pol.—*Pobre jove*; per Guillem Jordi Woolh-Fise.—Teatres; per S.—*Vesprada*; per Jaume Ramon y Vidales.—Novas.—Solucions.—Correspondencia.

Consideracions filosóficas sobre la amistat.

II.

S' observa una gran analogia entre las lleys generals del esperit y las de la materia. Malebranche, que 's detingué molt en fer observar exa analogia, després de notar que las inclinacions del ànima, poden dirse també modificacions ó modos de ser de la matèria, diu que la inclinació de la voluntat, es una manera de ser, anàloga á la del moviment en los cossos (1). En efecte, los cossos tenen un moviment general, que 'ls dirigeix á tots cap al centre de la terra: la ley de gravetat. La voluntat, també té una inclinació constant y primitiva (que correspon al moviment en los cossos) y per medi de aquesta inclinació se dirigexen tots los sers morals á un centre comú: la felicitat. La ley de la tendencia á la felicitat en los esperits, es anàloga á la ley de gravetat en los cossos. A mes de aquesta ley, que es la mes constant y essencial, per medi de la que, los cossos tendexen ab sa forsa á un moviment sens fi cap al centre, moviment que sols es limitat y modificat per la colisió que resulta del contacte mútu de las diferents forsas de cada cos; existexen també altres lleys relatives al moviment de la matèria, com son la ley de atracció y repulsió y la de afinitat y colisió.

En lo esperit, també la ley de tendencia á la felicitat, es modificada per las colisions que resultan de la mútua correspondencia entre las diferents inclinacions dels sers morals, y de aquí també resultan lleys anàlogas á las de atracció y repulsió en la matèria, lleys que en lo esperit no han rebut denominacions tan tècnicas com en aquella, porque no han sigut tan estudiadas: tals son las lleys de *simpatia* y *antipatia*,

(1) Malebranche: Recherche de la verité, t. I.

que ab sos diferents graus donan lloch á la *amistat*, al *amor*, al *aborriment*, etc. Los cossos executant sos moviments en un espay limitat ó determinat, tenen per necessitat que tocarse, unir-se ó desunirse, atrau-rers ó repel-lirse, y modificar sa direcció general, segons los diferents moviments á que 'ls obliga la superioritat ó inferioritat de las forsas ab que tocan. De aquí que, si hé totas las forsas de la matèria tendexen al centre, no obstant no totas tenen un moviment perpendicular á ell, com succeiria si no hi hagués rosse ó colisió; sino que tenen diferents movimens, ja oblícuos, ja circulars, ja horizontals, segons la direcció que 'ls hi dona la forsa contrària y superior.

Los sers morals, giran també en una esfera, comú y determinada, y per consegüent, havense també de tocar y relacionar (asociar), modifican com ells sa tendencia general (á la felicitat), segons las diferents inclinacions que 'ls imprimexen las diferents forsas morals (sentiments y pasions) que s' oposan á sa direcció primitiva.

Aixis es, com l' home, á pesar de estar dirigidas las forsas de sa voluntat á la felicitat suprema, que está en Deu, desitja no obstant altres cosas inferiors, com son per exemple, la possessió de un amor, lo logro de una amistat, la adquisició de riquesa, de gloria, etc. Y aixis s' explica exa contínua inquietut de nostras aspiracions, que si hé parexen á voltas estar quietas, no obstant, no logran may una completa satisfacció. ¿Qui es, que no-ha experimentat la inconstancia y volubilitat de sos sentiments? Ahir desitjavam cosas que avuy las hem logrades, y ja no 'ns interesan; demá 'n possehirem d' altres que avuy anhelém ab ànsia, y quedarán no obstant en nostre cor altres desitjos, sens fer cas dels que ja tenim cumplerts: lo que ahir nos alegrava, avuy nos fastigueja: lo que ahir nos parexia la felicitat, es avuy un desengany, y caminant sempre entre esperansas desconegudas y plahers ja gastats, som lo fiel retrato de aquell pobre héroe de la fábula condemnat á un viatge etern, en lo que no podia trovar may un punt de parada. A la manera de Tántalo, tenim sempre la felicitat á la vista, y no la logrem may. Ni descansará nostra inquietut fins á arribar á la felicitat suprema, axis com no descansan las forsas moleculars de la pedra, que 's dirigeix al centre á pesar de son repós aparent.

Las observacions que acabem de indicar sobre las

lleys generals de la inclinació de la voluntat, nos servirán de punt de partida en nostras consideracions sobre la amistat. Lo paralelo que establím entre los moviments de la matèria y las inclinacions del esperit, nos servirá per fixar nostras ideas, oferint al enteniment una explicació més gráfica, de conceptes de sí bastant metafísichs, y que per lo poch versats escapan fàcilment á la comprensió humana. Semblants observacions lluny de inclharnos al materialisme, nos farán ressaltar ab mes vivessa la diferencia esencial que existeix entre la matèria, que pel desarrollo de sas propietats necessita sempre la condició d' espay, y l' esperit, sempre ún é indivisible, á pesar de la diferen intensitat y duració de sos fenomens..

Diferents cossos, posats en contacte ó en presencia uns d' altres, ó s' atrahuen y 's combinan fàcilment, ó 's repelexen per medi de reaccions, ó permanexen estranys á cap mútua modificació. Los sers morals, posats també necessariament en contacts uns de altres per la societat, ó hé experimentan una concordanxia anàloga á la afinitat en los cossos (*simpatia*) ó una discordancia repugnant y repulsiva (*antipatia*) ó hé una completa indiferencia. En lo primer cas, s' origina l' amor ab sos diferents aspectes y la amistat; en lo segon cas la aversió y l' aburriment, y en lo tercer la indiferencia.

Las causas ó las rahons per las que existeix la afinitat ó repulsió entre determinats cossos, sobre tot si son simples; son desconegudas. No hi ha cap químic que puga dir porque l' oxígeno é hidrógeno tenen una atracció de afinitat tal, que arriban á formar un compost, tingut mol temps, com á simple per la ciencia. Lo mateix succeheix relativament á las causas de las inclinacions morals, particularment las mes espontáneas, y aquellas en que no hi entra com á móvil l' element intel-lectual. No obstant, ab una deguda observació se descubrexen alguns elements que contribueixen á ditas inclinacions, ó las modifican, axis com també se saben certas causas que poden influir en la afinitat químic, com per exemple, la *massa*, la *temperatura*, la *electricitat*, la *gravetat específica*, la *pressió*, etc.

Reasumint, pues, las conclusions que resultan del paralelo que acabem d' esposar, resulta: Que l' esperit se dirigeix per medi de la voluntat á un centre comú, la felicitat: que aquesta direcció primitiva de la vo-

tantat es detinguda y modificada per los sentiments y passions que s' originan en la societat: que la direcció de la voluntat á un ser moral social, moguda per un sentiment, constitueix *simpatia*: que á la simpatia s' referexen l' amor y la amistat.

Ara bé: tretes aquestas conclusions, ja se 'ns podrà comensar á preguntar «¿qué es, ó com definiu la amistat?» No podrém donar en veritat una definició ajustada ab todas las reglas lógicas, perquè, com tots los fenòmens morals, participa molt del sentiment, ó li dona una indeterminació y un caràcter especial en cada individu. No obstant un filosof, no deu dir lo que diuen los poetas parlant de quasi tots los sentiments, es dir, que se sentan y no s' esplican. Per lo mer fet de sentirse estan subjectes á la observació, y aquesta ben dirigida y sostinguda, pot descobrir en ells, lo que s' aparta á la mirada superficial y brillant dels purament sensibles poetas.

La amistat donchs, es una inclinació de la voluntat: no es pura y esclúsiuament un sentiment com mols han cregut. Lo mateix podem dir del amor, que, com ja hem notat, está incluit en la *simpatia*, com la amistat. Tot aquell que ayma, no sols experimenta un sentiment mes ó menos agradable, sino que, si bé ho observa, veurá que te sempre la voluntat, com dirigida é inclinada á la persona que es l' objecte de son amor. Se pot dir, baix aquest punt de vista, que l' amor es un acte de voluntat continuu. En la amistat, en la que no s' observa la intensidad de sentiment, que en lo amor, aqueixa tendencia de voluntat, es encara mes marcada. Lo amich desitja sempre alguna cosa del amich; ó que s' refereix al amich, y com lo desitg es una especie de estat de inquietud, que sol donar sempre per resultat un acte de voluntat, se pot dir també que sempre vol. Com l' objecte de aquestas volissions tant en lo amor, com en la amistat, es moltes vegadas vago é indeterminat, aixó ha fet que exa inclinació de la voluntat no ha sigut per mols regoneguda, puig l' han confosa ab lo sentiment. No obstant, sens fer un gran esforç de observació; per lo clar y frequents que aparexen las volicions tan punt se 'ls hi presenta objecte fixo y determinat, se pot notar dita tendencia. Lo amich proposa una cosa al altre amich; aqueix, no sols vol lo que son amich proposa; sino que experimenta un plaher en lo mer fet de volguerho. La promptitud y lo plaher ab que exerceix semblant acte de voluntat, proban clarament que aquesta estava ja inclinada, y com esperant una determinació. Podriam aduhir mols cassos semblants, mes devem ser breus, y ab lo dit basta per ajudar la observació del lector.

En lo llenguatge del poble catalá, s' hi troba una expressió, que proba que aquesta inclinació de voluntat no ha estat per ell desconeguda: per expressar lo amor ó la amistat que senten per alguna persona, diuen mols «que portan voluntat». Aqueixa expressió pot ser ruda, mes es filosófica. En castellá, lo verb *querer*, se pren molt sovint per sinónim de *amar*.

JOAN PLANAS.

IMPORTANCIA DE LA LITERATURA.

V.

POESIA.

Aqueixa classe de composició literaria, podria semblar á alguns massa lleugera, pera ser tractada en un article particular; mes no es tan sols de l' importancia de ocuparsen un dia, sino digne de gran respecte y admiració, ja que de ella se valgueren los que, per inspiració divina, nos dexaren tants grans monuments de bellesa en los sagrats llibres, y que ben desempenyada y fentne son verdader us, serveix com una de las millors fonts per mostrar l' estat de civilizació de una nació, lo curs general dels fets, la vida dels pobles y son modo de ser.

La poética imaginació dels grechs, per efecte de l' orgull comú á tots los pobles, en ser l' origen de todas las ciencias y las arts, s' atribui també l' de la poesia, atjudicant com inventors d' eix art á Orfeo, Lino y Museo; pero en veritat, no foren tals los primers que en eix llenguatge s' donaren á conèixer; sino que sempre havia existit, com no podia d' altre manera succehir, sent un dó de la naturalesa, concedit á tota la humanitat. Lo mes probable, es que la poesia previnga de las festas que 'ls pobles oferian á son Criador; porque es molt

natural que volent donarli prova del homenatge y agrahiment que per ell sentian, dexessin lo llenguatge comú, per una coordinació desusada y figuras grandiosas; puix quant se parla baix l' influencia d' una passió que domina, los objectes no aparexen tal com realment son, sino com la conmovió que s' experimenta.

Com lo medi de que s' serveix la poesia, axó es, la paraula, es lo mes extens y lo mes variat, ha donat lloch á ser considerada de diferente manera y de aquí ha provingut lo que, per definirla, uns s' han fundat ab la ficció, altres en la imitació, lo que no 'ns sembla prou exacte, y pensem que es la mes cabal definició, segons nostre parer, «l' expressió de la bellesa per medi de la paraula.»

Diguérem que la poesia es l' art mes extens, porque no s' contenta com la pintura, en copiar aquest ó aquell individu particular, sino que escullint las parts repartidas en mols, forma un *modelo ideal*, donantnos á mes tota la historia del mateix; y lo mes variat, per quant es comú á tota l' humanitat y s' emplea per expressar tota clase de conexements, tan científics com literaris, tan antichs com moderns.

Es també l' art mes universal y s' conserva en todas las contradiccions y en tota clase de societats, lo mateix en la culta que en la salvatge, en la mes vella que en la mes nova: son camps molt mes gran y te molt mes vol per estendrerse que las demes arts, porque si be es cert que la música, la pintura y las demes arts, poden ser molt variadas, no per axó arriban á poder cambiar tant; puix ella es representativa, expansiva y didáctica, y las demes serán representativas, mes ó menos expansivas, pero didácticas may; ja que han de fer us de símbols pera expresar sas ideas.

La poesia, per la paraula, pot designar tota classe de obgetes, tan físichs com sensibles; tan espirituals com las operaciones de la inteligencia, de lo que prové que s' remonta en lo sentit idealizador á regions mes puras, mes filosóficas y elevadas que las demes arts.

De aquesta extensió procedeix també la gran esfera de la poesia. Expansiva com la música, pero no com ella vaga, y que per lo mateix, sols li es dat expressar determinats sentiments; sino fixa y determinada en las ideas, que la paraula manifesta, no necessita com aquella de medis exteriors pera precisar un sentiment: mentres en los géneros representatius no fa la esposició de un fet mes ó menos determinat com la escultura y la pintura, sino cert nombre de situacions aisladas com un série de quadros, y d' una manera complerta, tant en los moments mes importants com en los que precedexen, venen despres ó entre mitj.

Així com per medi s' serveix de la paraula, per imprimirse un sello artístich usa la ritma que li dona llibertat y abundancia de formas.

Respecte la ritma hi ha alguns que crehuen es indispensable á la poesia, en lo que creyem no están del tot acertats, per que, lo que constitueix la verdadera poesia, son los pensamientos y no la forma exterior; mes com lo metro es lo vestit, la fa ideal y dona mes forsa á la expressió, direm que la seva forma propia es lo metro, ja que enllasant lo pensament en sa forma li dona mes extensió y llibertat.

Lo que s' deu distingir en gran manera y en lo que s' deu tenir especial cuidado, es en no confondre lo poeta de cor, ab las produccions dels versistas: primer canta, inventa, en una paraula se li veu un geni creador: lo segon no fa mes que reculli pensamientos vulgars, arreglant las paraulas á la mida del vers que s' proposa compondrer, y lo que mes dona á conèixer al poeta del versista, es la naturalitat que s' nota en sas composicions; així com en l' altre no s' hi veu mes que afectació y forsa de voluntat per agradar y conmourer, com logra la inspiració que acompanya al que ho es de naturalesa.

De las parts en que s' divideix, las mes importants son la *lirica*, *épica* y *dramática* de las que en articles separats procurarem dar á conèixer alguna cosa á nostres lectors.

JOAQUIM BATET.

LOS DOS AMORS.

(IDILI).

—Compte, vostra filla plora
tingueune d' ella pietat,
—Comptesa, miráu la Pátria
llensar llágrimas de sang;
y no penseu que al llensarlas
com la nostre filla, ho fá.
Ella fentho, pot un dia
aqueix amor recobrar:
¡més la Pátria, aqueixa Pátria
que ne compta tants de braus;
si al llensarlas, no s' recullan,
dirá que ne som ingrats;
malehintne la nissaga
d' aquells que ab lo forsut bras

vejentne una taca en ella
la sabian be 'n rentar
y pensau.....

—Jo res ne penso,
tan sols, que si 'n son de sang,
las que la pátria ne brolla
de fél las d' ella seran.

Y creu que al exir de 'ls ulls
las de la Na Elisant,
ne caurán sobre son pit
com del arbre fulla 'n cau;
sentne cada una la prova
d' un nou y amarg desengany.....

Y creu que si 'n son de fél
en son cor ne filtrarán
malantne la seva ditxa
s' esperansa y sancta pau.

—Ja us hi obert tot lo meu pit.
—Mes penseu,

—Res vull pensar.
Ja us hi dit, quant puch jo dirvos.
—Mirau que 'ns pot ser fatal
compte 'n Joan.

—Mes recordeu
que lo pare d' est infant,
que deman' la nostre filla,
la guerra 'ns ha declarat.

¿Y que diria lo poble?
¿que dirian mos vassalls
si vejessen á ma filla
ab l' infant enmaridar?

Creurian, com jo ho creuria
que d' eix modo hem fet las paus
¡oh! no.... ¡L' infant ab ma filla!
Jo 't jur, que no ho logrará.

—(Deu del cel, volgueu tenirne
per nostra filla pietat.)

Compte, si 'l poble enrahona
dexeu que ho fassi; es en vá
dexeu que pense 'l que vulla.

Dexau dir á 'n els vassalls
¿Temeu l' odi d' aqueix poble?

¿Temeu perdre lo reyalme?
¿Y no temeu á la mort

de vostra filla! ¡ingrat!

¿De que serveix lo carinyo?

¿de que l' amor paternal?

Respon.... ¡Ah! ¡no saps que dir?

—¡Oh! si un medi!.....

—L' tinch pensat.

Quan l' infant veu que la guerra
que son pare ha declarat

á nostre reyalme, no es justa,
consent ab enmaridars',

encar que sia fugint

de sa Pátria, de sa llar.

Si tu consents que ta filla

s' enmaridi ab eix infant

está arreglat.

—¡Oh! així sí.

Y una volta hajiam rentat

la taca de nostra pátria

poden tornar á la llar.

¡Mes ay Deu! No, no pot esser,

y 'l jurament. Perdonau

si d' eix modo un pecador

vostre nom ha profanat.

—Lo Deu de Misericordia

te l' haurá perdonat ja,

perque, fentto, també 'n feyas

la desditxa dels ayments

y ab exa sacrificavas

lo que per tú n' es mes gran,

l' existencia de ta filla.

—Enrera 'l jurament: may.

Si enmaridarse ells volen

no 'ls ho nego; pero avans.....

avans ab sang de son poble

me tinch jo d' enmirallar.

—¿Es dir donchs?.....

—Callau Comptesa

—(¡Verge sancta!)

—Basta ja,

y escolteu l' ordre que us dono,

sens qu' ho sápigá l' infant.

Demá, quan despunti l' auba

sortireu d' aqueix palau

ab vostra filla; y un patje

qu' hasta 'l castell Nofre-Arnau

vos acompanyará, allí,

fins que jo hos vingua á cercar,

s' hi esteu.

—Mes.....

—Vos hi obligo.

Sia fet tot lo manat.

—Malhaja l' amor de patria.
—Malehit l' amor del llas.

JOSEPH TOMÁS.

Los catalans y aragonesos á Grecia.

En lo transcurs de l' historia se vehuen pobles valents avasallar als altres, se veu la gran Roma senyora del mon, donar sas lleys, desde l' Atlantic, fins á la Pérsia, desde l' mitj d' Africa fins al nord de la Bretanya, se veu també las tribus bárbaras del nord baxar com riu surtit de mare y acabar ab l' imperi de Roma; pero com ho feren? Abandonant sa pátria, y com nuvol tempestuós que descarrega á la terra l' aygua que porta, axis baixaren tots los salvatjes del Nord que vingueren á destruir lo poder de l' antiga ciutat de Romulo y Remo. En lo segle VIII los fills de Mahoma després d' haver posat baix son domini l' Africa, entran també á Espanya; pero com? en gran multitud, com si furiós huracá del desert de Sahara hagués alsat sas arenas; y traspasant l' estret de Gibraltar invadiren á Espanya, com la tremontana, alsant las arenas de l' Ampurdá sepultá un jorn á Castelló d' Ampúrias. En lo segle XI sis cents mil fills d' Europa van á l' Asia fent tremolar lo poder de 'ls adoradors de Mahoma, ¿mes com? sostinguts per l' or de totas las nacions d' Europa, y á mes plens d' entusiasme per la fé y per deslliurar del tira jou de 'ls turcs 'ls sants llochs ahont se consumá l' sacrifici de nostra Redempció Sagrada.

L' historia n' está plena d' exa mena d' invasions, mes lo fet de veurer vuit mil homens que s' allunyan de sa pátria, prenen la Grecia, entran á l' Asia derrotant potents exércits, fan tremolar l' imperi grech derrotant als homens y no fent cas de 'ls elements, fant cara á l' engany y á la desllealtat, y ficats ab renyinas entre ells cada punt, arriban á fundar un principat en terras llunyas, plantant victoriosa la bandera de S. Jordi, sobre 'ls estandarts turch y grech no 's veu may. Eix espectacle sols l' han donat al mon los catalans y aragonesos.

Per llarch temps s' havian disputat la Sicilia En Jaume y En Frederich, nets d' En Pere l' Gran; mes per fi quedá la victoria pel segont, y la Sicilia empobrescudá ab la lluyta, no podia sostenir als soldats de 'ls dos partits qu' acostumats ab la guerra, á gastar lo seu y lo de 'ls altres, no tenian altre remey que dirigir los ulls ahont hi hagues riquesas per disposar y llores per cenyir en sos caps.

Los turchs, que no cabian ja á la Asia, volian entrar á l' Europa y la porta d' exa era Constantinopla. La governava Andronic Paleolog II, home débil, donat als plahers, amich de luxu y ostentació, fals, digne hereu de la política grega, y millor per fer lo paper de palati, que per regir un estat, que de desfalch en desfalch, caminava cap á sa ruina. Imitant l' usatje de l' antiga Roma s' havia posat al costat seu en lo trono á son fill Miquel IX, qu' era igual ab ell de costums y vicis. ¡Pobre pais que tractavan com á conquerit. A Roger havia succehit en lo mando de l' exercit, Berenguer d' Entenza, mes aquest fou fet presoner pe 'ls genovesos ab una armada manada per En Eduart Doria y portat á Génova. Llavors Rocafort s' encarregá del mando de l' exercit; mes haventhi tornat Entenza qu' hi aná ab una armada, qu' havia pagat venentse las heretats que son pare l' hi deixá á Catalunya, nasqué l' enveja axecantse partits en favor de quiscun d' ells, mes hi aná enviat per lo rey de Sicilia en Ferrant, fill petit del rey de Mallorca que 'ls posá en pau convinguent en que tindrian poder igual, y que l' soldat anés ab qui volgués d' ells dos. En Ferrant se 'n torná á Sicilia, y 'ls catalans se n' anaren á Macedonia; mes haventse mogut pe 'l camí una disputa entre 'ls soldats, Entenza s' presentá per sossegars los y un germá y un oncle de Rocafort l' hi donaren dos llansadas de las que morí. Llavors los soldats d' Entenza, sens gefe y sent menos, perderen, y Rocafort, ja sens rival, entrá á Macedonia. L' embaxador francès que li oferí la protecció del rey de França per poder tornar á sa pátria ahont no podian anahi per haber lluytat en Sicilia contra del rey d' Aragó en Jaume II, agafá per traició á En Rocafort y l' portá a Napsols, ahont lo rey en Robert lo feu morir en una presó.

L' exérsit estava ja sens general y doná l' mando á dos cavallers y á dos soldats; mes no es facil veurer á qu' hauria arribat 'eix govern estrany, á no ser qu' un fet impensat no hagués fet necesaris á ls' aragonesos y catalans en altre lloch. Manava llavors lo ducat d' Athenas, Gualtero de Brienne, de familia francesa que atacat pe 'ls Blachs y per Andronic enviá un missatge als catalans, oferintlos grans ventatges si volian servirlo. Los nostres sens obligars, de sopte passaren la Macedonia, entraren en la Tesalia, sortiren d' allí guanyats pe 'ls regalós del príncip que la regia, marxaren á la Bulgaria y passant las Termópilas, posaren son camp en los llimits de l' Acaya.

Exas victorias espantaren als grechs d' aytal manera, que s' engelosiren dels catalans y aburrian ja á son capitá. Després de passar la Cária y altres provincias, arribant fins á l' América, torná Roger á Constantinopla, ahont l' astucia d' en

Miquel y 'ls genovesos sos amichs, havia pogut disposar á n' Andronic contra sos hostes. Vejent que l' emperador no dava gayre importancia á sas acusacions, Miquel volgué fer matar á n' En Roger, y haventlo convidat per un gran festí en Andriópols, ahont aná malgrat los consells de Maria, sa muller, en mitg del convit, la sala fou invadida per gent armada, que degollaren al valent Roger de Flor. Eix exemple se seguí en molts ponts ahont los catalans y aragonesos se venjaren en la noticia á Galípoli, los catalans y aragonesos se venjaren en los vehins de la ciutat, preparantse desseguida per defensarse del gros exércit qu' En Miquel enviava per sitiarlos. Acudiren ls' catalans y aragonesos en queixa de Miquel á l' emperador; mes com aquet no volgué donar satisfacció, s' comensá á lluitar per mar y terra, quedant sempre la victoria pe 'ls catalans que ferent proesas, que s' podria creurer faula si no las testifiqussint las historias de ls' vencedors y vensuts. S' estremesqué tota la Trácia y ls' grechs corregeren á refugiarse á Constantinopla.

Cinq anys estiguéren los nostres repartits entre varias plansas, sens tenir enemichs que combatre y vivint á costas del company per sostenir eix imperi! Amenagat estava per mil cantons, y ls' turchs acampats frente Constantinopla aquells qu' habian vençut ja l' potent exercit qu' en Miquel manava! A eix general derrotat y á n' aquell débil príncip, resolgueren oferir sas espasas los catalans y aragonesos que llavors eran á Sicilia. Hi havia entr' ells Berenguer d' Entenza, Berenguer de Rocafort, Guillem de Tous, l' historiador Ramon Muntaner, Berenguer de Riudor; mes sobre de tots, hi havia Roger de Flor, templari que per miracle havia salvat sa vida á Tolemaida y que després soldat, y mes tart marino, fou un de ls' millors defensors d' en Frederich.

Reunits exos y d' altres cavallers, enviaren un missatge á Paleolog, y fetas las condiciones, una de ellas era que Roger s' havia d' enmaridar ab una neta de l' emperador y donarli l' titol de gran duc, sortiren las naus de Messina, ab vuit mil homens y arribaren á Constantinopla l' any 1302. Un cop Roger s' hagué enmaridat, sortí ab sa gent y quelcuns grechs, passá l' mar de Mármora y de bon punt se trová frentel s' turchs que l' esperavan. Al crit de *desperta ferro*, que donavan los almogavers guanyá quantas jornadas donaren; en la primera doná mort á tres mil caballs y deu mil infants turchs; després d' exa arribaren á la Frigia y Meonia, ahont tingueren un altre renyina aprop de Filadelfia. Per últim junt á Dama ciutat á prop d' Efeso donaren l' última jornada y guanyaren victoria completa salvant l' imperi grech del poder de ls' turchs.

Allí rebéren segona embaxada de l' duch d' Athenas, se proposáren ajudarlo y, militant en favor seu, espel-lirent de 'l ducat á tots sos enemichs. Servíjlo duch senegá á pagarlos lo tractat y 'ls maná que sortissin de sas terras. Los prechs de 'ls nostres, res pogueren alcansar del duch, y com aqueix amenassá ab esclavissarlos si no se 'n anavan, 's disposáren per la lluyta, mentres Gualtero feya altre tant per obligarlos al servey. Se doná en una planura la batalla, que fou sangrenta, costá la vida al duch y posá en mans de 'ls catalans y aragonesos las ciutats de Tebas y Athenas, y totas las terras quo formavan son ducat.

Amos de las riquesas y heretats de 'ls vensuts, s'enmaridaren ab las primeras senyoras de la provincia, y després de tretze anys de lluyta seguida y de proesas may sentidas, fundaren lo principat d' Athenas, ahont tremolá per mes d' un segle, la bandera aragonesa, cenyintse la corona ducal un infant de la casa d' Aragó.

B. R. y C.

PLANTS D' UNA MARE

(¿Qué hará en el mundo huérfana y sin guía?)
(J. Massanés de G.)

Ab tendres toná
Per ferl' adormir,
La mare devaes
Agrunsa el seu fill;
Y al vore l' que dorm
Ab somit tranquil,
Ab greu melentjia
El cant dexa y diu:
¡Si sempre, el fillet
En fósse petit!

Mareta, ara 'et vela
Del dol atrevit,
Qu' en sema els plaers
Que besen als nins,
Y aixina es ton rostro
De bellea espill:
Mes ¡ay! qu' al ser gran
Haurás de sofrir.....

¡Si sempre, el fillet
En fósse petit!

Per ara, el fill meu,
Del mon al camí
Encar no has trobat
Gelá pena, abims;
Mes ¡ay! que despues,
Per perdet seguit
Vorás passions
Y vicis y crims.....
¡Si sempre, el fillet
En fósse petit!

Mirante, angel meu,
El cel veig aquí,
Perqué per la mare
Sols plores y rius;
Mes ¡ay! vindrá un jo
C' á una atre felis
Darás dolsos go!ges.....
¡Y no será á mí!
A mí qu' ara els dones.....
¡Ay, reste petit!

Lo cornamuser de Cabaspre.

CARTAS A UNA PAGESA.

III.

(Acabament.)

Donchs es inútil, esclamarás; ja que hi ha molt; arbres destinats á 'n aquets objectes. No, no es inútil en altre temps, los Persas eran víctimas d' unas enfermetats pestilents que s' alsavan de los seus arosers humits; y havent acudit per remey, al plátano balsámich, va desapareixer com per encant la pestilencia.

No hi ha contagi en Ispahn, segons diu Chardin, dès que 'ls Persas han hermosejat ab plátanos los seus carrers y jardins. Vetaquí, donchs, un arbre que la naturalesa 'ns ofereix per donarne sombra y purificar los paissos pantanosos.

Sens dubte haurás estranyat no haver vist compresa á nostra aymada Catalunya, en lo gran nombre de 'ls paissos que ixen perjudicats de l' escassés d' aygua, per falta d' arbres, que d' algun temps á 'n aquesta part venen acabant sa existensia, desapiadadament tallats per la destrala y la ma destructora del home, que ab tan poch acert, y en perjudici seu no 'ls replanta.

Per ço, una munió de fonts, de las moltas que 'ns la regalavan; entr' altres quelcunas del Monseny, nos han negat sos beneficis, com congrosas per haberlas despullat de los seus cobertissos que 'ns lliuraban ab sa deliciosa sombra de l' escalfor de los raigs del sol. Al veurer á ma pátria en mitx del gran nombre de las terras que senten per desgracia exa falta, no puch menys d' esclamar: *dés que 'l robust roure y la geganta alsina, no espremerán ab sas arrels los llochs ahont tenen origen las fonts, exas dexarán de regalarnos las crestallinas ayguas ab que 'ls sérs vivents fan passar-se la set.*»

IV.

Los animals lluminosos y lo joeh.

N' hi ha unas cucas, qual mascle, n' es una especie de mosca, que vejentne la claror de la lluerná, 's dirigeix cap á 'n ella. Mes, no son aquests los únichs insectes á qui la naturalesa ha comunicat la llum; donchs l' ha repartida ab altres molts animals, com per donarnos una ideya de lo seu gran poder.

En las ayguas, s' hi crien pexos lluminosos, y en l' ayre n' hi ha moscas resplandexents. Los rústichs de l' India oriental, no s' servexen d' altres llums. Penjantse en lo cap y en lo pit molts d' aquets insectes, caminan de nit ab la claror de tan agradable

atxas. Ab quelcunas d'aquestas moscas, n'hi ha prou per illuminar una cambra, un obrador ó bé un saló; y ab aquesta llum executá Mme. de Merian las papallonas de Surinan.

Ja hi ha quelcun temps, que'm vaig escoltar cosas molt estranyas d'un viatger de l'India, que havia recorregut las illas que forma'l Ganges á la seva desembocadura. «N'era, deya'l viatger, una d'aquellas nits deliciosas, tan frequents en aquell clima. La barqueta, moguda per quatre remadors, rellisca va lleugerament per demunt de las onas; un cel pur y sumament seré, resplandexia demunt los tranquils camps: l'ayre tot, estava empapát ab la suáu fragancia que llansavan las rosas y altres hermosas flors, las que, formant garlandas s'entretexian á la bora del riu. Tot era bonansa, y ahont se vulla, reinava un pacífich silenci. Embadalida l'ánima, s'entregava á las mes dolsas emocions, y ja 'ls mariners conduhian la barca á la bora, quant repentinament observo que'ls arbres d'ellas 's cubrexen d'una llum blahua, com si estiguessin plens de crestalls ó fruytas transparents. Aquests aparents crestalls anavan presentant suc-cessivament tots los colors de l'arc-iris; pus ja eran blahus, ja bermells, ja de color de púrpra; á voltas s'esmortuhian ó s'apagavan del tot, y tornava á enfosquirse l'illa. Mes, prompte comensavan á caurer de nou espurnas lluminosas dels arbres, y cayent á terra, com una pluja d'or, saltavan altre vegada de baix á dalt en fils blaus y de color d'ópalo, ó bé s'espargian per l'ayre en forma de bano, á manera de focs artificials. Inmóvil, á la vista de tantas maravellas, me creya en un país de mágica, y tenia por d'abordar á'n aquellas riberas encantadas, que sols foren vistas per Homero, y ahont las delicias de l'amor, n'eran prou poderosas, pera fer oblidar las delicias de la pátria. Ben aviat me distraueren los remadors aquestas ilusions, dientme, que's repetian aquets fenomens totas las nits á la mateixa estació, y que la causa d'ells n'eran uns insectes ab alas y vestits de llum.»

(S'acabarà.)

UN NOY DE ST. POL.

¡POBRE JOVE!

Balada.

¡Ay de qui'l mata l'amor!

«Adeu,» digué una nina,
Marchantne son galan:
Prop de la creu de pedra,
Que al sortí'l poble hi ha.
—«Si te'n vas y no tornas,
«De pena'm moriré;
«Jo't vaig jurá ser teva,
«Y teva tinch de ser.»
Y mentres axó deya,
Li va doná una flor,
Que va mullá la nina
Ab llágrimas del cor.
Y entre sanglots de pena,
La nina li digué:
—«Fins qu'exa fló's mustigui,
«Será mon cor fidel,
«Y avans de que's desfulli,
«De pena'm moriré.....
«Jo't vaig jurá ser teva,
«Y teva tinch de ser.»

Camina sempre'l temps;

Lo jove resta fora;
La nina juga y riu,
Del jove no's recorda.
Com qu'es pubilla rica,
Un jove li diu cosas,
Y ella n'abaixa'l cap,
Posantse tota roija.
Sense passá molt temps,
Ab ell passeja sola:

Li diuhen pe'l vehinat:
—Quant anirem á bodas?
Ne surten cap al bosch,
Y'l jove flors li dona,
¡Floretas bosquetanas,
Que diuhen tancas cosas!

Campanas de la vila,
¿Perqué á festa toqueu?
¿Perqué puja aquell núvol,
Tapant lo sol rogench?
Ne tocan las campanas
Ab tant joyós accent,
Perque se n'es casada,
Avuy dematinet,
La pubilleta rica,
La de rossets cabells.
Y aquell núvol tant negre,
Qu'arrodoneix lo vent,
Puja per ser mortalla,
D'un pobre joveçel,
Que d'anyoransa acaba,
Jegut prop de la creu.....
¡Mirant las secas fullas
D'un desfullat clavell.....!

Guillem Jordi Woohl-Fise.

TEATRES.

Aplaudim l'idea del Sr. Rossell, que en son benefici escullí una obra, que si be te algo de bufa, ho es de bon género, com fora de desitjar fos lo repertori del *Bu-fos Arderius*; puix llavors veuriam lo teatre que cumpliria sa missió, instruint al mateix temps que agrasant; y no posaria en escena obras que á mes de malmetrer lo bon gust, corrompen las costums. Ja compendrán nostres lectors que aludim á la joguina, que per la Sra. Ragner y'l Sr. Rosell escrigué lo jove poeta Eduart Aulés, ab lo nom de «Cineh minuts fora del mon.» La gran abundó de xistes de bona qualitat, tots juntats ab una versificació molt correcte, va fer esclatar la rialla constantment al públich que la escoltava y valgué grans picaments de mans y'l ser cridat á las taulas varias vegades á son autor, á qui felicitem de veras, per lo nou triunfo que ha obtingut per lo que'ns atrevim á demanarli, continui escribint per lo teatre, per quien revela teni molta disposició.

En lo Tívoli, estrenaren la nova sarsuela en dos actes, original de D. Serafi Pitarra: «Doña Guadalupe». Com totas las obras d'aqueix popular poeta, está plena de xistes, pero tan naturals, que sembla l'hi rajin sens son autor adonarsen: Sosté ab bastant acert alguns tipos de la primera part, axó es, de «Els pescadors de S. Pol» y es molt ben presentat lo tipo de la protagonista doña Lupa. La música original y bonica, que acompanya á exa obra, completá l'èxit de la mateixa.

En algunas escenas, lo públich, despues de aplaudir ab gran entusiasme, demaná lo autor.

Los quadros del teatre Talía, seguexen presentats ab regularitat, y seria de desitjar un poch mes d'expressió en las donas que hi prenen part. Lo que mes distingeix á aquest teatre, son las moltas pessas que posan en escena. En pochos dias han representat «Tres y la María sola», «Los cantis de Vilafranca», «Corneli», «No mas muchachos», «L'ase de'n Mora», «Un prusiano y un francés» etc., las que surten bastant regular.

Dehuen citarse, per lo acert ab que desempnyan sos papers, la Sta. Losada, principalment en «No mas muchachos», que hi está completament admirable y'ls senyors Molgosa, Muñoz, Malet y'l aficionat senyor Blanch.—S.

VESPRADA.

¡Lleugera cáu la tarde!
Lo sol que ab sa pols d'or banya la terra,
Dessota de la serra

S' enfonsa poch á poch,
Daurantne del ponent los bells celatjes
De grana y escarlata,
Que al lluny lo riu retrata,
Dins son líquit mirall mormurador.

¡Lleugera cáu la tarde!
Enjuguessat lo céfir va per l'ayre
Escampantne lo flaire
Suau dels tarongers,
Qu'estenan ab llurs fullas verdosencas,
Per la hermosa planura,
Catifas de verdura,
Hasta la platje hont bat l'ona potent.

¡Lleugera cáu la tarde!
Las flors tancan llurs cálsers capritxosos,
De vius colors hermosos,
Fins que'l nou jorn vindrá;
Mentres, de branca en branca, alegre salta,
Ab dolsa canterella,
Buscant son niu l'auella
Hont replegar sota de l'ala'l cap.

¡Lleugera cáu la tarde!
Per tot s'aspira amor y poesia
Quan ne fineix del dia
La blanca llum per graus.

Ja arriba la vesprada, y las estrellas
Com llántias suspesas
Del cel, per Deu encesas
Una tras altre aparexentne van.

28 juliol, 1870.

Jaume Ramon y Vidales.

NOVAS.

Las moltas queixas que tots los dias rebem de nostres suscriptors, nos obligan á recordar á las atministracions de correus, tant á la de aquí, com á las de fora, se servescan repartir LA GRAMALLA lo dia que la rebian y sens exigir retribució alguna, ó de lo contrari acudirem á la superioritat, á fi de evitar los molts perjudicis que'ns ocasionan en son mal modo de cumplir en lo entrego de la mateixa.

Segons se'ns ha manifestat, dintre pochos dias s'estrenará en lo Tívoli una producció titulada *Un regidor liberal*.

Hem rebut l'apreciable periódich *La torre de Babel*, á qui aghim la deferencia que'ns ha tingut y prometem correspondrerli.

La comisió que sortí, per veurer si podia trobar alguna cosa que donés profit á nostre causa, te molt adelantats ja sos treballs. En lo nombre vinent, darém quelcunas bonas noticias á nostres lector sobre'l resultat de la mateixa.

Solució á la xarada del nombre anterior.

«Com tú n'hi han á dotzenas
En eix mon desgraciat
¡Oh! quánta felicitat
Si no existessen las PENAS!»

Joseph Capdevila.

Solució á la endevinalla del nombre 10.

Crech noy, que l'endevinalla
res mes que *baldufa* n'es;
perque cosa de quitxalla,
d'un cap y sense barret,
es lo que hi dit y no falla.

R. PALAHÍ.

(Tramesa pe'l correu.)

Correspondencia de «La Gramalla.»

A. M. S. Barcelona. Insetarem la xarada, en cas de posar 'hi nom.—Simon Catalá y S. id.—Si ns permet modificarlo ho insetarem.—Joan Estrany y V. id. A son degut temps ho insetarem.—Lluís Martí y M. id. No ho ha endevinat.—Joan Pau. A son degut temps mirarem de insertarlo. S. C. F. Barcelona. L'hi aghim molt. Ja'n parlarem en las novas.—Joseph Palau, Cardona. Si las arregla las insetarem.—Mateu Millet. S. Sadurn de Noya. Suscrit per tres mesos.—Maurici Espantallops. Barcelona. Tot lo seu ho insetarem á son degut temps.—Joseph Capdevila id. Ja ho veurá insertat.—Jaume Gilabert. id. No'l podem complaure y cregui qu'ho sentim.—F. P. M. id. La solució ha arribat tart. Lo demés no li podem publicar y ho sentim. Las insertadas ab inicials temps ha estavan en nostre poder.—S. Joseph Carner. Capellades. Rebut los franqueigs. Aquesta vegada no'l podem complaure. Respecte aquell assumto res hi tenim que veurer nosaltres.—Manel Ferré. Castelló de Ferfanya. L'article mirarem de publicarho. Lo demés no podem y cregui que'ns sap greu.—J. Francisco Selva, Barcelona. Ho enviarem á l'autor.

Director: En Francesch Matheu.

Estampa de Lluís Fiol.—Barcelona.